

ŠOLA v boju proti pijančevanju.

Po spisu «Wie kann durch die Schule dem zur Unsitte gewordenen Missbrauche geistiger Getränke entgegengewirkt werden? Preisgekrönte Studie von Victor v. Kraus».

Z dovoljenjem društva „Österrr. Verein gegen Trunksucht“ prosto poslovenil

F. G.

⇒ Drugi natis. ⇐

Cena 60 vinarjev.

V PULJU.

Tiskarna J. Krmpotić i dr.
1900.

S a m o z a l o ž b a.

PREDGOVOR.

Razmotravanja pri uradnih učiteljskih konferencajih o vzroku npravnega zanemarjenja otrok, še bolj pa lastne skušnje, napotile so me, da sem se lotil dela, v katerem hočem nekoliko opisati, koliko gorja povzročuje nezmerno uživanje opojnih pijač ali, kakor pravijo učenjaki, alkohola, in to nezmernežem samim, kakor tudi njihovim družinam, in sicer v gmotnem kakor v duševnem oziru. Užalostilo me je, ko sem le premnogokrat opazoval, da so otroci žganjepivcev bili skoro brez izjeme najmanj nadarjeni; le redko kedaj sem se varal, če sem po zmožnostih otrokovih sodil, da so njegovim slabim zmožnostim krivi stariši, ki nezmerno pijo žganje.

J. Ranke pravi v svoji knjigi „der Mensch“, v kateri popisuje človeka, tako-le: „Naglo izginjevanje divjih narodov, kateri pridejo v dotiko z evropejsko kulturo, pripisuje se nezmernemu uživanju žganja in brez dvoma je slednje ne ravno majhen vzrok njih propada“.

Ker šola lahko mnogo stori proti tej razvadi, razpisalo je društvo „Österreich. Verein gegen Trunk-

sucht“ nagrado za spis, v katerem naj bi se razpravljalo, kako naj deluje šola proti razvadi uživanja opojnih pijač. To je storilo društvo radi tega, da bi se tudi oni, ki se do sedaj niso zanimali za to zlo, lahko poučili in se pripravili za nadaljno raziskavanje na tem polju. Spis, ki ga tu podajam, je posnetek zgoraj omenjene brošure; naj bi služil tako učiteljem pri izvrševanju njihovega poklica, kakor tudi priprostemu ljudstvu, da bi spoznalo, kolika rana na telesu sedajne družbe je nesrečno žganjepitje.

Fr. G.

Pomen nevarnosti in sredstva, s katerimi se je do sedaj skušalo tisto odvrniti.

Rešujoč dano nam nalogo, se zavedamo dvojega in sicer v prvi vrsti velikanske *škode*, katero napravlja človeštvu uživanje alkoholnih pijač, in drugič *sredstev*, katera nam podaja v odvrnjenje tega groznega zla veda, kakor tudi skušnja. Tu nočemo razmotravati, je li to zlo psihopatsko, to je neke vrste bolezen, ali pa le grešna strast.

Koliko za ljudski blagor vnetih mož je že delovalo od starodavnih dnij proti alkoholizmu, koliko se je že pisalo proti nesrečnemu žganjepitju, a uspehi so bili tako ničevi, da bi ponavljajoč ali popolnjujoč, kar je bilo povedano že tolikrat, težko kaj opravili proti temu zlu; zato hočemo o teh v obče znanih in dognanih rečeh podati le nekaj krepkih potez, a se temeljiteje baviti s šolo samo.

Nevarnosti pijančevanja.

Po vestnih raziskavanjih so našli učenjaki, da alkoholu, kakor vsem pijačam, katerim je primešan, če tudi le v mali meri, kakor pivu, vinu, žganju itd. nedostaja najmanjše redilne vrednosti, ter so vsled tega le nekako tešilo našim slastem. Alkohol sam, kakor tudi špirit, kateri ima v sebi primesi: tako imenovani amyl-, propil- ali butil-alkohol, sta strupeni snovi kakor na pr. morfij. Zdravniška veda je dognala, da mnogo bolezni izvira edino iz gotove mere použitga alkohola. Marsikateri strup uporabljajo zdravniki pri

lečenju, tako se poslužujejo tudi alkohola pri zdravljenju; v takih slučajih je tisti za občno blaginjo pravi dar božji. Komur so hipoma opešale moči, temu daj nekaj alkohola po-
užiti, in brž bo močnejše dihal in srce mu bo živahneje bilo. Dokazano je pa, da alkohol nima trajnega učinka, da bi pomnožil moč, ker je strup, ki omami in oslabi organizem; žal, da je obče napačno mnenje, da krepí zdravje in pomnoži moč. In ravno to napačno mnenje je največje zlo. Fiziologija ali organsko prirodoznanstvo nas sicer uči, da človeško truplo potrebuje dražilnih snovij, n. p. soli in marsikateré grenke stvari, a alkohol, to najnevarnejše dražilo, se s tistimi niti primerjati ne more.

Marsikdo trdi, da použiti alkohol pomnoži telesno toploto. Res je sicer, da tisti povzroča, da topla kri preje dospe do površja kože in da čutimo nekako toploto, a kmalu potem nastopi ohlajenje, ker se je telesna toplota prehitro poizgubila; tudi telesne moči ne pomnoži alkohol, ampak povzroči sè svojo dražljivostjo, da organizem napné delavnost mišic do najviše mere, kateri pa potem sledi toliko trajnejše oslabljenje. To «krepčajoče sredstvo» oropa človeka največjega zaklada — moči mišičja. Redilne snovi so v alkoholičnih pijačah, kakor v vinu ali pivu, v tako neznatni meri, da jih ni niti vpoštevati, žganje pa sploh nima prav nič redilnih snovi.

Alkoholizem, to je trajno zastrupljenje človeškega organizma, *krajša življenje*. Le prepogostokrat je on vzrok smrti pri pijanski norosti, pri boleznih srca in jeter, pri mrtvoudu in enakih slučajih. Posredno pa je on v tisoč in tisoč slučajih povzročil smrt ljudij, ki so zmrznili, se vtopili ali poginili v pobojih. Pravijo, da je v Rusiji 34 $\frac{9}{10}$ samomorilcev zapisati na rovaš alkoholizmu. On povzročuje, da človeški organizem mnogo težje prenese razne bolezni n. pr. vročinsko bolezen, pljučnico ali kolero. Počasi a sigurno dovede sè svojim strupom do tega, da se človek prekmalu postara.

Posledice alkoholizma so mišične bolezni, srčne hibe, popačenje stanične tkanine jeter, obisti in želodca, sladkorna driska debeluhov, skrnina ali protin, različna oslabljenja živčevja, katerih posledica je večinoma *blaznost*. Pred nekaj leti je opozoril *Nothnagel* na „*rak-rano naše dobe*“, na nevarnost, katero povzročuje nespamet nekaterih starišev, ki vadijo otroke že v zgodnji mladosti žganje piti. *Demme* trdi, da so trdovratni želodčni in črevesni katari, slabotni otroci posledica tega nespametnega ravnanja. Žal, da se ta pogubonosna razvada vedno bolj širi. Marsikateri brezvestni stariši navadijo otroke že v najnežnejši mladosti žganjepitja, mnogokrat iz nespametne ljubezni (ker je otrok prosil žganja), pogosto pa tudi iz sebičnosti, da otrok zaspi in ne dela preglavice. Bival sem v občini, v kateri je bila razvada, da so otrokom dajali makovega čaja ali maka, ki ima v sebi morfij. Zgodilo se je pa to radi tega, da so otroci spali in so stariši mogli iti na delo ter jih pustiti doma brez varuha. S takim ravnanjem se omejuje rast; brezštevilne nervozne otroške bolezni, slabenje spomina, duševna lenoba, skrivne skrunbe in npravna zanemarjenost so takorekoč vrsta, ki se konča s popolno *propalostjo*, z *zločinom in ječo*.

A še celo po smrti se alkoholizem maščuje s kruto roko na nedolžnih potomcih; popolno se vresničujejo sveto-pisemske besede: «Radi hudobij očetov hočem kaznovati otroke v tretjem in četrtem kolenu», kajti otroci takih starišev so često božjastni in slaboumni, ter kažejo večinoma že zgodaj poželenje po alkoholu.

V sedanjem času alkohol tako grozno gospoduje bodisi v priprosti obleki pod imenom «fuzel», «jeruš» ali pa, rekel bi, v salonski pod imenom «konjak», da je nedavno rekel neki zdravnik, in to opravičeno, nasproti trditvi, da je pre-sojati pijančevanje le bolj po moralično in po etično-cerkvenem principu, rekoč: «Ti nazori so dandanes popolnoma zastareli in upati je, da ni daleč čas, ko pijančevanje sleče

svojo grešniško in spokorniško obleko in se pokaže ne samo zdravnikom ampak tudi lajikom kot to, kar je, namreč — kot bolezen telesa in prav pogosto tudi kot bolezen duha».

Skrbna opazovanja in natančne preiskave v blaznicah vseh dežel so dognala, da je blaznost največkrat le končna posledica nezmernega uživanja alkohola. Največ odstotkov norcev, osobito moških — na Spod. Avstrijskem 40% — pripada žganjarjem. V zavod »Charite« v Berolinu pride vsako leto 500 do 600, v bolnico v Hamburgu 150 in na celem Pruskem l. 1885. je bilo 8163 norcev, kateri so le vsled nezmernega uživanja alkohola prišli v ta žalostni položaj. Kako žalostna in s koliko solzami nedolžne družine poročena je pot pijanca do tja, kjer oklene popolno brezumje njegov duh. Taka nesrečna žrtev večinoma uniči družinsko premoženje in hišni mir, lastno nravnost, nravnost družine, in spravi v hišo surovost in podivjanost; ona raztrga družinske vezi, odtuji otroke srcu starišev ter uniči vso ljubezen in blage čute človeštva. Koliko tuge, žalosti in bede vidimo v družinah, katerih glava je udana nesrečni strasti alkoholizma.

Dasi nekateri zanikujejo, vendar je dokazano, da ravno pijančevanje povzroča brezštevne zločine. Če tudi čakata še rešitve nasprotni si vprašnji: o slabi razsodnosti in vsled tega manjši odgovornosti ali o povišanju kazni prostovoljnega upijanjenja, je vendar gotovo, da se vsled upijanjenja iz slabega nagiba izcimita prepirljivost in neumestna občutljivost, kateri dovedeta do prenačlenjenih dejanj. Nezumno uživanje alkohola je skoro brez izjeme edini vzrok težkih in lahkih telesnih poškodb, umorov in pobojev. Največ zagreškov proti nravnosti, tja do spolskega posilstva, ima korenine v pijanosti. Koliko nedolžnih se ponesreči vsako leto po tovarnah in na železnicah edino radi negotove roke pijanih strojevodjev? Koliko nedolžnih družin izgubi vsako leto svoje strehe; cele vasi popolno obubožajo vsled neprevidnosti pijancev, kateri so zanetili že velikanske požare. S to

strastjo je pa v zvezi tudi vedno bolj razširjajoča se prostitucija sè svojimi groznimi boleznimi, katere se ne dajo zatreti. V Nemčiji pride vsako leto 150.000 ljudij radi alkohola pred sodišče. Leta 1876. je bilo izmed 33.000 kaznjencev 13.700 takih, ki so bili pijančevanju udani. A tudi pri nas v Avstriji ni nič bolje. Telesna nesposobnost in posurovelost podajata si roko. Leta 1876. je 352 otrok v starosti pod 14. letom izvršilo zločine, a to število narastlo je do leta 1884. na 579. Splošno se število hudodelstev sicer manjša, vendar je bilo število obsodb 1876. leta 325.400, dočim je narastlo do 1884. leta na 576.166. Število prestopkov, premišljenih poškodb pri tepežih, in to skoro le v gostilnah, se je v istem času pomnožilo od 44.383 na 63.287. Leta 1889. je bilo v Galiciji, kjer imajo postavo zoper pijančevanje, 20.346 ljudij kaznovanih zaradi prestopka te postave.

Dasi bi bilo vsled naraščanja prebivalstva treba vedno več sveta za pridelovanje živil, vendar se ga nasprotno vedno več porabi za pridobivanje alkohola. V 4 litrih piva, ki veljajo 80 krajcarjev, je 240 gramov ogljikovih hidratov in le 32 gramov beljakovine, katera služi truplu v živež. Za tisti denar se dobi kruha, ki ima 2500 gramov ogljikovih hidratov in 332 gramov beljakovine. Ako bi torej delavec hotel nadomestiti redilno vrednost kruha s pivom, moral bi zanj izdati *desetkrat* toliko.

A vedno bolj in bolj se po Evropi razširja pijančevanje; kdor mnogo popije, postane nekako slaven, dasi ta slava nima podlage niti v nramnosti, niti v razumu. Alkohol danes vedno bolj razjeda človeško družbo ter okužuje javno in politično življenje; dà, še celo umetnosti hoče zapovedovati, in on je deloma kriv, da postaja tista vedno bolj naturalistična. Nekateri trdijo sicer, da sta revščina in nesreča roditeljici pijančevanja, a reč je ravno nasprotna: pijančevanje je vzrok bede in nesreče. Recimo, da se človek upijani, ker ga tarejo skrbi in nadloge; a tem bolj ga bodo trle, ako

bode pil in kolikor več bode pil. Pijanec izgubi vse, kar je velike vrednosti: čisto vest, zdravje, mnogo časa in denarja, kakor tudi veselje do dela, katero je toli blažilno za človeka. Ne moremo si kaj, da ne bi vprašali: Kake bodo duševne zmožnosti človeštva črez sto let, ako se bode pijančevanje tako zelo širilo? Že sedaj se poznajo nasledki alkokola na duši in na telesu, in v koliko večji meri se bode to poznalo črez roo let. Kako si bodo tedanji ljudje služili potrebni kruh, ker je boj za obstanek vsled vednega naraščanja ljudstva že sedaj dovolj hud? V tem, ko se človeštvo samo sebe vara s «krepčajočo pijačo», je nastalo že po vsem svetu mnogo bede, in pijančevanje razjeda enako črvu mozeg človeškega blagostanja.

Sredstva v zabrano pijančevanja.

Na vprašanje: «Kako odvrniti to grozno nesrečo?» — odgovorimo z besedami nekega ruskega zdravnika, ki pravi: «Boj proti nezmernemu uživanju alkohola je boj proti nezmerni nesreči in bedi». V istini naj bi se temu sovragu po robu postavili država in ljubezen do bližnjika. Namen boja ni, da bi se rešili oni, kateri so se pijači že udali, ampak zabraniti nadaljnje žrtve. Bolje bode tu vplivala in več uspeha bode imela skrb za občno blagostanje nego kazni državnih oblastev. Pokazalo se je, da so najbolje vplivali na človeštvo vsi nraštveni nazori, kateri so se rodili v človeški družbi, ki se ne dajo od zgoraj izsiliti, zatoraj naj se vsi državni ukrepi tesno združijo z družabnimi prizadevanji. Le tedaj je v tej zadevi upati od državnih naredb kaj uspeha, ako bode sosed prepričeval soseda o splošni nevarnosti alkohola, ako se bodo prostovoljno ustanavljale družbe z živimi vzgledi, z besedami in spisi ter se bode po tem sicer počasnem a gotovem potu javno mnenje nagibalo proti pijančevanju. Mnogim pripomočkom proti temu zlu je le tedaj mogoče uspešno vplivati, ako se uporabljajo istočasno in ako

drug drugega podpirajo. Vspah bode pa tem večji, kolikor bolj bodo tisti delovali na to, da se odpravijo *vzroki* pijančevanja. Oglejmo si torej ta sredstva nekoliko bolj natančno.

V prvi vrsti omenimo tu *žene* kot družice v življenju in kot *matere*. Žena stoji možu najbliže, ona je prva odgovajteljica otrok, in ravno radi tega je njen vpliv na duševni in telesni razvoj človeštva največji.

V srečo si smemo šteti, da se dandanes njen svarilen glas širi tudi že čez ozko obzorje družine. Pred nekaj leti je bila predložena državnemu zboru na Angleškem prošnja, da naj se ob nedeljah zapró vse gostilnice; na tej prošnji je bilo podpisanih 1,123.609 žensk. Nikakor ni dvomiti, da ta poskus ni bil zadnji, in da poprej ne odjenjajo, dokler ne dosežejo, česar prosijo, kajti Angleži so sila vstrajni. V Severnih zjedinenih državah so žene dosegle, da je med obveznimi učnimi predmeti pouk o pogubonosnih posledicah žganjepitja in uživanja drugih enakih strupenih snovi. Pozneje hočemo navesti sredstva, s katerimi naj bi se zaprečila vedno bolj razširjajoča se posurovelost mladine, s katerimi bi se mladina navajala na snago, skrb za občni blagor, varčnost in skrb za nadaljno izomiko. Neomikana žena se svojim surovim vedenjem *sama* goni moža v gostilno.

Neugodna stanovanja in slaba hrana sta vzrok, da mož hiti v gostilno namesto, da bi prebil prosti čas v krogu svoje rodbine. Iz tega sledi, da je nujna potreba, skrbeti za cenejša in zdrava *delavska stanovanja* in da se zboljša materialno stanje delavcev, kajti živila so se v kratkem času zdatno podražila. Slaba, neokusna hrana zelo vzbuja poženje po alkoholu. V Kaselu in Badnu so se ustanovile takozvane gospodinjske šole za delavske stanove, in že se je pokazal precej znaten vspeh teh naprav. Tudi na Kranjskem nameravajo ustanoviti tako šolo in čim preje se to zgodi, — tem bolje bode.*) Mnogo je sicer takih, kateri

*) Sedaj že deluje ta šola prav blagodejno.

trdijo, da so ženske kmalu dosti učene, a ti ljudje ne govorijo iz prepričanja, ampak hočejo le svoje namene zakrivati s takimi neosnovanimi trditvami. Kakor je bilo že poprej omenjeno, so le prepogosto žene vzrok, da njih možje pijančujejo. Marsikatera žena bi bila odvrnila svojega moža od pijančevanja, ko bi bila prijazna, ko je prvič prišel pijan domov. Dasi se možu pripisuje trdosrčnost, vendar bi se bil drugi dan gotovo sramoval svoje družice, ko bi bila o času njegove pijanosti ravnala prizanesljivo, a ne si prizadevala dajati mu kolikor mogoče grde priimke. Zares umestne so bile besede nekega poslanca deželnega zbora, kateri je rekel: «Za zboljšanje svojih živinčet radi trošimo tisočake, — le za izgojo naše mladine naj bi se nam zdelo škoda kaj žrtvovati?» Narod, kateri se boji žrtvovati kaj denarja za vzgojo dece, je podoben onemu, ki je zakopal svoj talent, da bi ga mu nihče ne vzel. V najtesnejši zvezi z gospodinjstvi šolami delujejo konsumna društva, ljudske kuhinje, prepoved prodaje in pitja žganja v tovarnah, in to tem vspešnejše, ako se ob enem omogoči, da dobe nižji sloji juho, kavo ali manj močno pivo po nizki ceni. Na Angleškem so ustanovili že veliko število (v Liverpoolu blizu 100) takozvanih «ljudskih kavarn», katerih vspehi so res čudoviti. Od leta 1883. je «društvo proti pijančevanju» ustanovilo na Nemškem v vsih večjih mestih mnogo — v Hamburgu 15 — takih ljudskih kavaren, v katerih se prirerajo ob nedeljah zvečer razne veselice. V Draždanah so v ta namen ustanovili nekak «ljudski dom». V Petrogradu je neko društvo ustanovilo 8 pivnic za čaj; tu mi je omeniti, da pravi Rus ne pije čaja zmešanega z rumom kakor je pri nas navada.

Velike važnosti so tudi mnogoštevilna društva, katerih namen je, svoje društvenike navajati k treznosti ali pa celo do tega, da se popolno vzdrže opojnih pijač. Leta 1813. se je ustanovilo v Bostonu prvo tako društvo ter pričelo proti alkoholizmu boj, katerega je vedno bolj poostrilo. Za tem

so jeli ustanavljati enaka društva na Angleškem in v Skandinaviji, v kateri je tedaj žganje silno gospodarilo. Ta društva so tako blagodejno vplivala, da je Norvegija dežela, v kateri je dandanes najmanj pijančevanja. To gibanje se je širilo z Angleškega na Dansko, potem v Nemčijo in v Švico. Kmalu zatem so se oglasili tudi v Avstriji sobojevniki, kateri so na Dunaju osnovali «društvo zoper pijančevanje». Nekatera teh društev so imela zgolj človekoljubne, druga zopet bolj etično-teološke namene, vsa pa jeden ter tisti smoter: uničiti kugo, ki preti končati človeštvo. Neki zdravnik se je izrazil, da niso samo navadni pijanci iz nižjih slojev žrtve alkohola, ampak tudi ljudje boljših stanov, kateri bi pa z vso odločnostjo oporekali trditvi: da so „*pijci*“. Zatorej imajo največ vspeha prav ona društva, katera zahtevajo od svojih društvnikov popolno vzdrževanje alkoholičnih pijač, dočim nekatera zahtevajo le zmerno uživanje tistih. Prvo društvo, katero je zahtevalo popolno vzdrževanje, se je ustanovilo na Angleškem leta 1832. in je sestalo iz početka le iz takozvanih «7 mož v Prestonu». Naš namen ni zagovarjati pravila tega ali onega društva, kajti to so storila že itak sama v svojih spisih, ampak le vpoštevati, katera sredstva naj volimo v zabrano preteče nevarnosti, vpoštevaje ljudsko mnenje o pijančevanju in ravnanje države v tej zadevi, razširjenost in priljubljenost gotovih pijač in ozir močnega a toliko bolj škodljivega povrata.

Na Kranjskem se je že pred več leti ustanovila «družba treznosti», ki ima sicer mnogo udov, a zelo malo vspeha.

Kako žalostno je v tem oziru na Kranjskem, svedoči naj to, da je tako majhna dežela leta 1894. plačala 250.026 gold. naklade na žganje, katerega je bilo blizu 1½ milijona litrov. Ko bi računali liter žganja le 60 kr., tedaj je Kranjska porabila za žganje nad *cel milijon* goldinarjev, dočim se je za šolstvo tistega leta porabilo 303.874 gold. Da to gorjé v tej kronovini grozovito napreduje, zato imamo dokaz v tem,

da se je leta 1882. izdalo za žganje skoro 30 tisoč gold. manj. Ko bi se bil milijon, s katerim so si ljudje kupovali nesrečo, razdelil mej 500 šol, bi bilo prišlo na vsako *dva tisoč* goldinarjev, kar bi več kakor zadostovalo za plačo učitelju in za razne šolske potrebščine. Kje pa so izdajki za pivo, vino in druge opojne pijače?

Država lahko zdatno omeji izdelovanje alkohola s tem, da določi mero, koliko bi se ga smelo največ napraviti, dalje s tem, da prepove kuhati žganje doma ter s tem prepreči toli kvarno domače pijančevanje, da pomanjša število žganjaren kolikor mogoče in to v vedno večji meri, da ukaže žganjarne zvečer in po noči zapreti, da prepove prodajati žganje na up, da ostro kaznuje krčmarje, kateri bi mladoletnim ali pijanim dajali žganja, in s tem, da se alkohol kolikor le mogoče očisti strupene primesi, takozvanega *fuzla*. Misliti bi bilo, da bi kolikor mogoče visoko obdačenje ali samoprodaja žganja imela precejšnji vspeh, a ta bi bil jako dvomljiv; to bi državne blagajne precej oškodovalo, torej bi bilo težko izvedljivo, dasi bode morala država od tega plačevati s časom strašne obresti. Sedem držav v severni Ameriki, (na čelu država Maine) je brezpogojno prepovedalo prodajo opojnih pijač, — a vspehi niso nič kaj povoljni. Visoko obdačenje v Rusiji, Angliji in v Severnih zjedinjenih državah ni moglo zmanjšati pijančevanja, pač pa je samoprodaja v Švici tisto precej omejila, kajti v letu 1885. je porabila oseba povprečno 10·26 l., v l. 1890. pa le 6·27 l. žganja. Dasi tvori v Rusiji davek na žganje precejšnji del državnih dohodkov, vendar použije mužik o praznikih in gotovih priložnostih precej žganja in se hitro popolno upijani.

Nedavno je ljudski prijatelj *Tolstoj* v drastičnih vzgledih pisal, da se slavnosti kmetov ne razlikujejo od onih pri izobražencih v drugem, kakor da prve nimajo tako vabljivega in mamljivega lica. V 16 državah v severni Ameriki imajo občine pravico dajati ali kratiti dopustila ali koncesije za

točenje žganja. V Gotenburgu v Švediji je pokupilo neko človekoljubno društvo vse koncesije za točenje žganja ter jih potem oddajalo v manjšem številu in še to pod jako otežujočimi pogoji. Gotenburški zistem so posnemala razna švedska, norveška in finska mesta, in vspeh je bil *nepričakovan*. Tu se je pokazalo, koliko se dá opraviti, ako se ljudstvo samo bori zoper to zlo, osobito tedaj, ako ga podpira država. Švedska, ki se je nekdanj smela imenovati dežela *žganjarjev*, je postala v kratkem dežela *najtreznejših ljudi*. Leta 1829. je prišlo povprečno na vsakega prebivalca 46 *l* žganja, a l. 1888. samo 6·9 *l*. Leta 1829. je bilo 173.124 žganjarnic (kjer se kuha žganje), leta 1887. pa samo še 173. Na Norveškem se je leta 1883. računalo povprečno 16 *l* žganja na osebo, a leta 1889. pa le 3·5 *l*. Kakor se je doglalo, porabi povprečno vsaka oseba v Avstriji na leto 13 *l* žganja; torej vse prebivalstvo okolu 520 milijonov litrov. Ko bi žganje računali le po 60 kr., znašalo bi to 312 milijonov goldinarjev. Recimo, da bi se ta strahovita svota skozi osem let plodonosno naložila, bi obresti zadostovale, da se vzdrži prav lahko vse šolstvo od samih obrestij. V Belgiji in Franciji, kjer se točenje žganja nič ne ovira, je v tem oziru še slabše.

Država tudi posredno lahko ovira to kugo s tem, da nižje obdavči bolj slabo pivo (2% alkohola), kavo, čaj in kakao, katere pijače so deloma manj škodljive, deloma pa zelo ugaajoče. Na Angleškem se je v dobi od l. 1852.—1887. poraba čaja, kave in kakae v tisti meri povečala, kakor se je pomanjšala poraba žganja.

V pošteev pride tudi kazenska oblast države z omejitvijo osebne prostosti, če tudi se s prej omenjenimi sredstvi niti od daleč ne more primerjati. Mari ne žali pijanec se svojim ostudnim obnašanjem npravstvenega čuta svojih sodržavljanov, ter s tem stori kazni vreden čin? Francija, An-

glij, Švedija in Norvegija, Avstrija (v Galiciji in Bukovini), Holandsko in Italija so sklenile zakone proti pijančevanju, v tem ko je Nemčija zavrgla enak zakonski predlog. Razven tega naj se deluje na to, da se pijančevanju udane osebe izroče zavodu, kateri naj bi se v ta namen ustanovil, a njihovemu premoženju naj se postavijo varuhi. Angleški državni poslanec *Dalrymple* je od leta 1893. dalje vedno in vedno priganjal na ustanovitev sličnega zavoda. Od leta 1880. imajo sicer Angleži nekaj zavodov, v katere naj bi se sprejemali proti malemu plačilu taki, ki bi se hoteli odvaditi pijančevanju, žal, da vspehi teh zavodov niso posebno znatni. V kantonu St. Gallen v Švici je v veljavi zakon, po katerem se vsprejemajo osebe, ki so se pijači vdale, v take zavode; taki ostanejo 9—18 mesecev v zavodu. V Nemčiji se je državnemu zboru predložil zakonski načrt, kateri določa, da se pijančevanju vdanim ljudem postavijo varuhi. V resnici ima ta zakon mnogo hib, a vendar je marsikajboljšal. Kako pa je pri nas v Avstriji v tem oziru? Že od leta 1887. čaka rešitve zakonski predlog proti pijančevanju, a kljub priganjanju raznih strank še do danes ni zagledal belega dne v obliki zakona.

Dolžnost človeške družbe je: na vse načine pomagati žrtvam alkohola, da se mu iztrgajo iz krempljev in rešijo pogina. Dokler je alkoholizem le telesna bolezen, ima prvo ulogo zdravnik. Ta počasi privaja bolnika, da bi se odvadil uživanja tega strupa, poskuša ga mu pristuditi s tem, da mu velevala uživati z alkoholom napojena jedila, daje mu bromkalija, majhne množine strihnina, ali ga celo hipnotizira. Samo ob sebi je umljivo, da priporočajo sleparji obupajočim žrtvam razna tajna sredstva. Veliko je žganjarjev, katerim ni druge pomoči nego blaznica. Brez števila pa tava po svetu takih usmiljenja vrednih bitij, katerim po njihovi zunanosti sicer ni poznati, da bi bili zapadli groznim nasledkom žganjepitja, a je pričakovati vsak hip najhujšega. In

vendar ne opusté iz lastnega nagiba grde razvade, katera strmoglavi v prepad nje in njihove družine.

Prvi zavod za alkoholikarje je ustanovil Turner leta 1854. v Mainu v Ameriki, a leta 1857. je bil že drugi v Bostonu. Izmed evropejskih je zavod v Lintorfu najstarejši. Sedaj je v Nemčiji 16 takih zavodov, nekaj jih je tudi v Angliji in Švici; tudi deželna zbor na Moravskem in Spodnjem Avstrijskem nameravata oživiti enake naprave. Različna so sicer mnjenja o uravnavi takih zavodov in o tem, kako naj se ravna z nesrečneži, a brezdvomno je: vsi taki zavodi delujejo z vspehom, kajti izmed 100 pijači udanih se jih 30 do 35 trajno odvadi te strasti. Uspeh v izpolnjevanju težavne naloge je tem večji, kolikor bolj se uživanja opojnih pijač vzdržuje osobje take naprave od najvišjega do najnižjega uslužbenca, od ravnatelja in zdravnika do najzadnjega sluga. V velikih blaznicah grofije londonske, v katerih je do 10.000 blaznjencev in 1200 uslužbencev, morajo se vsi brez izjeme vzdržati vsakoršne opojne pijače. Bodočnosti čaka naloga, da bodo pijači udane osebe od zakonodajstva nadzorovane, in to njim, kakor njihovim družinam v prid. Na ta način bi dobile že sedaj obstoječe naprave, kakor tudi one, katere se imajo ustanoviti, zagotovljeno in postavno podlago za svoje blagonosno delovanje. Konečno je omeniti še dopustnega vpliva države na zavarovalne družbe, katere naj bi dovolile manjše premije zavarovancem, ki se vzdržujejo opojnih pijač. Na Angleškem jim dajejo nekatere zavarovalnice 8—10 % popusta, ker se je dognalo, da taki učakajo višjo starost.

Boj šole proti alkoholizmu.

Na kakšen način in s katerimi sredstvi se more šola bojevati proti alkoholizmu? Predno odgovorimo na to vprašanje, hočemo razmotrovati: kaj premorejo in kaj so dolžni storiti oni, katerih naloga je, z lepim vzgledom in z živimi

besedami vzgojiti mladi zarod, da bode zmožen, premagati težkoče prihodnosti. Ljudje, kateri so vsled svoje skušenosti izvoljeni vodje: tako duhovniki na leci, učenjaki na visokih šolah, kakor učitelji na najbolj oddaljenih vaških učilnicah, tako tudi mati, katera z ljubkimi besedami vzgaja dete — vsi so v širšem pomenu naši učitelji, vsi delujejo takorekoč v šoli. Naš namen je pa tu govoriti o šoli v ožjem pomenu. Mnogoštevilni protestantovski pastori so zelo vneti bojevniki v borbi proti alkoholu. Tudi katoliški duhovniki storijo marsikaj v tej zadevi, tako na leci, kakor tudi o drugih prilikah, saj je ravno njih naloga taka, da imajo največ priložnosti, uplivati na svoje župljane. Tu omenjam le zlatih besedi škofa dr. Koppa iz Vratislave, s katerimi je leta 1890. sklenil svoj pastirski list. On je zaklical ženam: «Kako žalostno bi bilo, da bi vam moral zaklicati: varujte se strupenega žganja! Pomislite, kako bi omadeževale svojo čast in ponižale svoj ugled, ko bi si z žganjem oskrunile ustnice. A vaša edina dolžnost ni tistega se samo vzdržati, ampak sega še mnogo dalje. Pripravite svojim možem prijetno, všečno domače ognjišče; v hiši naj vladata red in snaga; skrbite, da pripravite svojim možem okusno, če tudi le priprosto hrano. Na ta način navadite može na dom in jih učite, da bodo iskali veselja doma, ne pa po zakajenih beznicah». — Mej katoliškimi duhovniki imamo res mnogo krasnih zgledov. Na čelu «vzdržnostne lige križa», katera je klicala duhovnike in lajike v boj proti nezmernosti in k delovanju za povzdigo verskega, socijalnega in družabnega življenja katoličanov, je stal nedavno umrli škof Manning. V letu 1882. je štela ta družba na Angleškem in Irskem nad 180 tisoč članov. Pater Seling je dosegel na Osnabrüškem zares velikanske uspehe. Največ pa je storil v tej zadevi irski kapucin Mathew (1790—1856.). Dasi so se marsikateri zopet pogreznili nazaj v prepad, iz katerega jih je on izvelkel, vendar so bili njegovi uspehi čudoviti. On

je pričel delovati leta 1839. Vsaki teden je imel po dva govora proti uživanju opojnih pijač in v preteku 8 mesecev je storilo v Korku že 150.000 ljudij obljubo vzdržnosti. Dokler je on deloval, je narastlo število društvnikov «irskega društva vzdržnosti» na 2 milijona. V teku 2 let (1839.—41.) se je poraba žganja od 11·2 milijona zmanjšala na 6·9 milijona galon, število jetnikov v preiskovalnem zaporu od 36.392 na 21.790, število obsojenih hudodelcev pa od 12.409 na 9297. Lahko torej rečemo: «Častno je opravljaj svojo učiteljsko službo!»

Naloga šole v Avstriji.

Predno izpregovorimo o nalogi šole v Avstriji, zdi se nam potrebno, nekoliko bolj natančno ogledati si naše šolstvo, ker nam bo še le potem jasno, koliko bi šola lahko dosegla. V Avstriji je dandanes gotovo nad 20.000 šol. Leta 1893.—94. je bilo v Avstriji brez Ogerske 322 srednjih, 442 meščanskih in okolu 19.000 ljudskih šol. Na teh šolah je bilo blizu 4 milijone slušateljev in učencev in nad 80 tisoč profesorjev in učiteljev. Ko bi tedaj vsaka izmed teh 80.000 učnih moči vsaj jedenkrat na leto izustila le nekaj besedi proti žganjepitju, kak uspeh bi se v kratkem pokazal; saj bi mladenci kmalu, ko zapusté visoke ali srednje šole, imeli priložnost vplivati na javno življenje. Koliko večjega vpliva je pa ljudska šola tako radi velikega števila učiteljev, kakor tudi učencev. Le pomislimo, da ima ljudsko-šolski učitelj pred seboj otroška srca, katera so tako zelo dovzetna za vsako besedo; res se mnogo dobrih naukov sčasoma pogubi, a jedro dobre vzgoje pri najmanjši ugodni priliki zopet vzkali in obrodi dober sad. Nikakor s tem ne pretiravamo važnosti ljudske šole v boju proti alkoholizmu in nje vpliva na javno življenje. Po neštevilnih strugah teko nagibi proti središču, kjer izobražujejo končno značaj ljudstva, njega mnenje in

mišljenje. Kar se tu dobrega ali slabega določi, povrača se nazaj na ljudsko šolstvo in na njega oporo: na učiteljstvo. Kakor se učitelj brez svoje škode ne sme povzdigovati samega sebe nad družbo, v kateri se giblje, tako tudi ni misliti, da bode on mogel popolno predrugačiti družbo s svojim delovanjem. Pač pa bode vesten učitelj izvrševal z jako velikim uspehom svoj častni poklic v tem oziru, kajti pri jako majhnem trudu mu bode mogoče doseči več, nego so mnogi storili z največjim naporom. Da bode pa njegovo delovanje zares uspešno, paziti mu je na to: *da daje sam, kakor tudi vsa njegova družina, lep zgled*, da poučuje *ne samo mladino ampak tudi odrasle ter vpliva v tej zadevi na nje*, da pozitivno deluje pri družtvih treznosti in vzdržnosti in da tudi otroke navaja na te čednosti.

Učiteljevo obnašanje.

Vpliv učiteljevega obnašanja in njegovega družinskega življenja na visokih, srednjih in večrazrednih mestnih šolah je precej malenkosten, ker v takih krajih se učitelj po končanem pouku izgubi pogledu svojih učencev; tu je zveza šole s stariši in otroci prav rahla. Če tudi v takih razmerah ni mogoče toliko vplivati s svojim zgledom, vendar je prvi pogoj, da učitelj nastopi v šoli povsem trezen. Učitelj, kateri stopi pred svoje učence z zabuhlimi očmi in znaki v gostilni prečute noči, pokvari pri svojih učencih v enem hipu več, nego bode mogel v več tednih popraviti, naj jim že potem še tako ognjevitopriporoča treznost. Vsak učitelj naj bode prepričan, da imajo otroci kaj bistre oči, da zapazijo vsako njegovo napako. Veliko večjega vpliva v tem oziru je pa učiteljevo vedenje v manjših krajih. Ako pomislimo, da službuje na takih šolah nad 30.000 učiteljev, pokaže se nam, koliknega vpliva je ta faktor. Koliko dobrega stori lahko tako število izobraženih mož s svojim zgledom tako v šoli

kakor zunaj nje. Kako lep zgled celi občini je učitelj, kateri ni večer gost vaške krčme, učitelj, katerega vidi občinstvo le v krogu svoje družine ali o prostem času na šolskem vrtu. Kako blagodejno vpliva na celo občino učitelj s svojo zmernostjo, varčnostjo, snažnostjo in redom v svoji družini! Zeló bi se motil, kdor bi mislil, da je mogoče 14 dni bivati v občini, da bi ga ljudstvo ne presodilo popolnoma. Kdor je bival dlje časa na deželi, vé, da ljudje v malih krajih takorekoč tudi skozi zid vidijo.

Nekateri alkoholovi prijatelji bodo sicer zmernega učitelja zbadali in smešili, češ, da je samosvoj skopuh, a kmalu potihnejo, in zasluženje dotičnega bode tem večje. Zasmehovanje se umakne molčanju, zlasti tedaj, ako bomo prvo pobijali s premišljenim in mirnim poukom. Učitelj, ki bi bil radi svoje zmernosti žasmehovan, naj se spominja besedi imenitnega zdravnika, ki je rekel: «Nevolja, ki nas obide radi zasramovanja, katero moramo prenašati alkoholovi nasprotniki, izgine takoj, kakor hitro smo si v svesti, da vztrajno in z neomajanim prepričanjem delujemo za dobro in koristno stvar».

Vpliv učitelja na šolsko občino in na stariše.

Skušnja uči, da je ljudstvo tembolj naklonjeno šoli, kolikor bolj taktno postopa učitelj in kolikor več ima ugleda. Moder učitelj lahko ljudstvo tako vlada in pripravi do tega, da se veliko bolj zanima za šolo, nego zahtevajo postavne določbe.

Učitelj naj pospešuje snovanje kmetских bralnih društev in ustanavljanje ljudskih knjižnic. Kjer so taka društva, je lahko prirediti zabavne večere, pri katerih bode imel učitelj priliko, poučevati ljudstvo o škodljivosti žganja. Tu bode lahko ljudstvu razlagal, kako vpliva žganje na človeško telo, koliko ima redilnih snovij in kake so posledice žganjepitja za sedanji in prihodnji rod. Kjer so razmere ugodne, naj ne zamudi učitelj prilike, da zbira mladino po letu h ko-

panjù in plavanju, po zimi k drsanju; na tratini blizu kopališča naj otroci skupno igrajo otroške igre, ki se pri nas le preveč zanemarjajo, ter naj prepevajo pesni. Na ta način bode si mladina krepila dušo in telo ter se privadila pošteno se zabavati, a se ne pozneje potikati po zaduhlih krčmah. Žalostna istina je, da je ponekod zginilo lepo ubrano petje narodnih popevk ter se umaknilo surovemu rujovenju nersramnih pesni. Vlada naj bi skrbela, da se napravijo pri šolah kmetijski tečaji za šoli odrastlo mladino; te tečaje naj bi obiskovali mladeniči od 16. leta dalje. Marsikdo bode zmajeval z glavo, meneč, da ni mogoče takih mladeničev privabiti v šolo, a vara se zeló.

Pisec teh vrstic je sam poskusil napraviti tak tečaj. Posrečilo se mi je, da sem imel vedno večji krog mladeničev okoli sebe. Spominjam se prvega dne. Prišlo je le kakih 10 mladeničev, nekateri iz radovednosti, drugi zopet radi tega, ker ravno niso vedeli, kaj bi počeli v nedeljo popoldan. Pomenkoval sem se to in ono ž njimi, peljal jih na šolski vrt ter jim tu marsikaj razkazoval in jim konečno ponudil knjig za čitanje. Nekateri so se zveselili moje ponudbe, drugi, bolj malomarni, jo odklonili z izgovorom, da nimajo časa za branje. Potem sem jih povabil na prihodnjo nedeljo rekoč, da se še kaj pomenimo in da jim posodim drugih knjig. Drugo nedeljo sem v pogovore vpletel nekaj kmetijskega pouka, in tako sem nadaljeval; postali smo nekaki prijatelji in število obiskujočih je postajalo vedno večje. Pričakoval sem veliko uspeha, žal, da nisem videl sadu, ker sem moral prekmalo oditi iz tistega kraja.

Mladeniči v dobi od 16.—21. leta so v največji nevarnosti, da podivjajo in se udajo žganjepitju. Le tedaj je upati, da se rešijo te kuge, ako so v dotiki z izobraženim človekom, katerega ljubijo ter se ob enem pred njim sramujejo. Zatorej naj merodajni krogi uvažujejo: bi li ne bilo umestno podpirati učitelje, kateri bi hoteli napraviti kmetijske tečaje

za šoli odrastlo mladino? V mestih imajo rokodelski vajenci obrtne-nadaljevalne šole, zakaj ne bi skrbeli za kmetško mladino? Ko bi taki tečaji ne imeli drugega uspeha, kakor da bi zabranili posurovelost mladine, bi bili novci, ki bi se izdali za nje, jako plodonosno naloženi. Marsikaterega mladeniča bi rešili iz krempljev alkoholizma, zginila bi ona divja razveseljevanja, s katerimi se dandanes *posvečuje* nedelja po zaduhlih beznicah. Učitelj in duhovnik naj se dogovorita, kako se bojeta borila proti pijančevanju, in dosegla bodeta tem lepše uspehe. Učitelj naj se obrne do mater, ki imajo večji vpliv na nravnost nego očetje; stariše naj opozarja na nevarnosti, ki preté njihovim otrokom na duši in na telesu, opozarja naj jih, da bodo imeli otroci tem večje nagnjenje do zločinov, čim bolj se bodo očetje zalivali z žganjem; deluje naj na to, da bodo šolska oblastva zabranjevala otrokom udeležbo pri svatbah, pogrebščinah in sedminah ter zahajanje v krčme. Mladim zakonskim naj razloži, na kako naraven način pride alkohol v otroško telo, če ga pije doječa mati: konečno naj z vsemi mogočimi sredstvi pobija grozno razvado brezumnih mater, katere dajejo jokajočim otrokom žganja, da jih s tem pomirjajo.

Sodelovanje učitelja pri prizadevanjih za zmernost.

Kot tretjo točko smo navedli željo, naj se učiteljstvo intenzivno udeležuje pri dosedanjih napravah proti pijančevanju. Nikakor še ne zadostuje, da je učitelj član kake družbe zmernosti ali treznosti, ampak dolžan je dajati drugim lep zgled, delovati v svojem okolišu za prospeh družbe, nabirati društvenikov, razširjati in tolmačiti društvene spise in skrbeti, da tudi šolska mladina pristopa društvu, kolikor je to dovoljeno po šolskih zakonih. Na Finskem deluje učiteljstvo s tako vnemo, da se je ustanovila podružnica »društva prijateljev treznosti«, in sicer edino iz učiteljev in učiteljic.

Na Norveškem je društvo, katerega udje se popolnoma vzdržujejo uživanja alkoholičnih pijač; to društvo ima sedaj že 800 podružnic in 95.000 udov; mej podružnicami je 34 ženskih in 36 otroških podružnic s 6000 udi. V kantonu St. Gallen je nastala podružnica «mejnarnodnega društva zoper pijančevanje», katere udje so sami gimnazijalci. Najbolj velikkanska je pa organizacija takih društev na Angleškem. Leta 1847. je daroval neki John Hope 600.000 gld. z namenom, da bi se ustanovilo društvo: «Angleška liga mladostnih vzdržencev». Leta 1856. se je ustanovilo tako društvo v Londonu. Sedaj je v Britaniji blizu 19.000 takih društev, imenujejo se «Bands of Hope» ter štejejo blizu 3 milijone udov. Ta društva imajo 12 stalno nastavljenih potovalnih učiteljev, kateri hodijo po vsej deželi, da poučujejo po šolah o posledicah žganjepitja in o potrebi vzdržnosti. Društva so izdala brošuro fizijologa Richardsona v sto in sto tisoč izvodih, katere so učitelji in šolarji prav pridno kupovali.

Pri nas sicer tla niso tako ugodna, da bi učiteljstvo ustanovilo tako društvo, pač pa je njega naloga, da poučuje ljudstvo o škodljivosti žganjepitja. Zadnji kongres (v Kristijaniji l. 1890.) vseh društev starega in novega sveta je pripoznal, kolike važnosti je pouk, in vsled tega izdaja od l. 1891. dalje mesečnik z imenom — «mejnarnodni mesečnik za zatiranje pijančevanja». Dokaz, da nobena država ne sme več prezirati nevarnosti, je prav ustanovitev mnogih društev, naj imajo to ali ono ime, dalje nebroj udov, kateri s prepričanjem delujejo ravno radi tega, ker ta bolezen tako zelo zajeda človeški rod.

Končno je omeniti veliki pomen, katerega imata učiteljstvo in šola po svoji organizaciji, ako se z veseljem udeležujeta delovanja postavodaje, zboljšanja odnošajev in temeljitega predrugečenja javnega mnenja.

Iz takega mišljenja izvira udeležba učiteljstva in šolskih oblastev pri vsih napravah, katere imajo namen zatreti po-

surovelost mladine. Vse naprave, katerih namen je v mladini vzbujati zmisel za red in snago, za varčevanje, opuščanje brezmiselne nezmernosti, naj si že bodo potem jaslica, otroški vrtec ali igrališče, gojenje godbe, naprava šolskih hranilnic, izdaja dobrih knjig, dobre šole za odrastlo mladino, ali poučna predavanja, bodo z uspehom zatirale to zlo.

Pouk v boju proti pijančevanju.

Pod tem zaglavjem hočemo govoriti o četrti želji: naj bi učiteljstvo v šoli mej poukom posredno delovalo proti pijančevanju. V Švici sta odlična moža, jeden učitelj prava, drugi učitelj medicine, ognjevito delovala proti razvadi pijančevanja. Morebiti bode ondotne zdravnike vzpodbujalo k nadaljnjemu razmišljanju to, da je alkoholizem v Švici pri vsakem desetem umrlem možu, pri možeh od 40.—50. leta pa že pri vsakem šestem, če že ne glavni, pa vsaj stranski vzrok smrti, kakor kažejo statistični podatki. Bodoči uradniki bodo strmeli, da je le 3 milijone prebivalcev, in če tudi se prišteje še precejšnje število tujcev, leta 1890. použilo vina za 100, mošta za 12 $\frac{1}{2}$, piva za 44, žganja za 18 $\frac{1}{2}$ milijona torej v vsem skupaj za 175 milijonov frankov opojnih pijač, tedaj 3 krat toliko, kakor porabi Avstrija za ves pouk. Na visokih šolah v Nemčiji se bori precejšnje število fizijologov in klinikařev proti pijančevanju. Če računimo, da stotine in stotine dijakov izdā za pivo vedno le po pol goldinarja na dan, torej 150 do 170 gl. na leto, smelo trdimo, da bi si s temi novci tisoče in tisoče ljudij znatno izboljšalo bedno stanje. Tudi na avstrijskih visokih šolah bi bila tu in tam umestna kaka beseda proti pijančevanju, če tudi bi se morda smatralo za predrznost, spodkopavati § XI. pivske postave. Na visokih šolah v Upsali in Kristijaniji so se pa vendar ustanovile družbe treznosti. Na podlagi njihovih pravil se je leta 1889. ustanovil dijaški dom. Visokošolec Andresen

je leta 1844. pričel boriti se zoper pijančevanje, in ravno on je bil prvi bojevnik in povzročitelj gibanja proti pijančevanju.

V naslednjih vrsticah hočemo bolj natanko premotravati v koliko je mogoče predpisane učne predmete uporabiti v boju proti pijančevanju. V kolikem obsegu je gojiti stvar na gimnazijah in realkah, ne bomo posebej razlagali, ker se lahko spozna iz tega, kar povemo, kako se ima postopati pri pouku posameznih učnih predmetov. Da se bode treba pri pouku ozirati na to že tako skelečo rano, je razvidno indirektno iz odgovora, katerega je dobilo »društvo zoper pijančevanje« od deželnega šolskega sveta na Češkem. Ako najvišja šolska oblast dežele, v kateri stoji ljudsko šolstvo na relativno jako visoki stopinji, pripozna važnost takega delovanja in je pripravljena storiti kolikor mogoče, da bi vršila šola v tem oziru svojo dolžnost, gotovo s tem pripozna prostodušno, da ima prav šola še veliko nalogo, boriti se proti napominanemu sovražniku. Zatorej upamo, da se nam ne bode štel v zlo, ako o tem še nadalje razpravljamo.

Pouk učiteljskega naraščaja.

Učiteljišča naše države vzgajajo nad 9000 pripravnikov. Povprečno jih vsako leto skoro četrtina, torej nekako 2000, nastopi svoj poklic. Kak učinek bi imelo, ako bi vsako leto 2000 za učiteljski poklic zadostno poučenih in za stvar vnetih bojevnikov preplavilo naše cesarstvo. Opravičena je torej naredba naučnega ministerstva, ki velevali, naj se učitelji vseh učiteljišč pri pouku gojencev prav resno bavijo s tem socijalnim problemom. Učni načrt za učiteljišča (organizacijski statut k ministr. ukazu z dne 26. maja 1874.) v § 17. sicer gledé na pouk veronauka nima natančnih ukazov. Že pri tem pouku naj veroučitelj govori o pijančevanju, in sicer z moralnega stališča. § 18. določa gledé na pouk v vzgojeslovju in ukoslovju spoznanje človeka, njegovih moči,

smotra in sredstev za njih razvitje. Pri tem pouku ima učitelj zares veliko priložnost opozoriti gojence na vpliv alkohola na fizično življenje, na hude spačenosti, katere izvirajo iz pijanosti, dalje na vzgojna pravila, kako omejevati to zlo, opozoriti jih na nevarnost, ki preti posameznemu ali celi družbi, in končno na sredstva, katera uporabljata človeška družba in država proti tej razvadi.

Preidimo mimo jezikovnega pouka, zemljepisja in zgodovine, pri katerih bi se dalo tudi kaj omeniti, na pouk v naravoslovju. § 24. določa, naj se pri tem pouku učenci dovedejo do tega, da poznajo notranji ustroj človeškega telesa, delovanje raznih organov in razvoj človeka v otroški dobi. V I. in v IV. letniku naj bi se obravnavalo zdravstvo; pri tej priliki ima za stvar vnet učitelj največ prilike, prepričati gojence o splošni škodljivosti alkohola. Učitelj naravoslovja — to velja za vse učitelje srednjih šol, tudi za one, ki predavajo o dušeslovju — naj natančno razloži vpliv alkohola na živlenski proces v centralnem organu človeškega telesa. Po navodu fizijologa Gauleja so poskušali, kak vpliv ima alkohol na premikanje in občutje. Pri poskušnjah so se pokazali sledeči nasprotujoči si pojavi:

1. mala množina použitega alkohola povzroči, da se zmanjša gotovost občutja, večja množina pa tisto popolno zamori.

2. mala množina povzroča, da se poveča hitrost, s katero se občutje spremeni v premikanje, a večja množina to zmožnost do cela uniči.

3. po zaužitju male množine se sicer poveča gotovost premikanja glede na smoter, po zaužitju večje množine pa v končnem štadiju premikanje popolno izostane. Iz tega je razvidno, da v tem, ko se poveča hitrost sklepa in raste premikanje, oslabi ali celo umrtvi zmožnost; ta prikazen je skoro neumljiva, dasi nam je kemična zveza alkohola $C_2 H_6 O$ popolno znana. Prijatelji alkohola ne govore samo o po-

stopnem, ampak celo o istinitem povečanju življenske sile, ki je po njih mnenju posledica zaužitega alkohola, in trdijo, da je tisto odvisno od njegove množine. *To nasprotstvo je le navidezno, in mnenje alkoholovih prijateljev napačno.* Pri zdravih živcih ni naglost, s katero gibanje sledi občutku, posebno velika. *Hitrost se poveča, ako gorenje dele živčevja nekoliko okrnemo ali pohabimo; ako pa celo en del možganov odvezamemo, postane ta hitrost največja.* Vsled zaužitja male množine alkohola postanejo le gorenji deli živčevja nedelavni, kolikor večja pa je množina, toliko večji del možganov postane nedelaven, in po zaužitju zelo velike množine postane celo živčevje neobčutno. To tudi podkrepi poskus z dvema žabama. Ako eni odvezamemo takozvane velike možgane, jo potem zbodemo z iglo, hipoma skoči, ne da bi si volila kraj, kamor skoči. Vzamimo si drugo žabo, katera ima nepoškodovane možgane, ter jo zbodimo. Ta bolj počasno odskoči ali pa se celo potuhne; ko bomo hoteli pogledati, zakaj ne skoči, stoji to takoj a sigurno proti skrivališču.

Zakaj povzročuje zaužitje alkohola vedno poželjenje po alkoholu i nekak povečan čut zadovoljstva? Sloveči J. Gaule pravi, da je normalen človeški organizem kompleks (obseg) kemijskih preosnov, pri katerih se vedno pojavlja prožnost in se preminja v živo moč. Organizem potrebuje te moči, da more uspešno vztrajati proti močem, katere od zunaj delujejo nanj. Pri normalnem stanju so si nasprotne moči v nekakem ravnovisju. Ako se zmanjša naša moč, pravimo, da nas je usoda potrla; ako se pa poveča, tedaj premagamo z nekakim zadovoljstvom vse ovire. Ker pa alkohol v vsih slučajih naše čute okrne, smatramo nam nasproti delujoče sile za manjše nego so v resnici; tako nastane oni čut, ki nas navdaja z nekakim zadovoljstvom, kakor da bi v resnici premagali ovire. *Devet desetin* alkoholikarjev išče takega čuta zadovoljnosti. Res imenujejo to počitek *po trudapolnem*

delu in pozabljenje skrbi, a žal, da je ta čut varljiv in se pri najmanjši poskušnji razkadi v nič. Iz resnice: kolikor večja je hitrost premikanja, toliko manjša je gotovost, glede na smoter, je lahko umeti kazenska hudodelstva. V pija-nosti užaljen se človek prej razhudi, nego v normalnem stanju, mahne z nožem proti nasprotnikovi roki, a ga ne zadene po roki, ampak v prsi.

V II. letniku učiteljišča je mogoče pri nauku o organski in anorganski kemiji, o alkoholovem vrveži (vrenji), o desti-laciji, o odstotni primesi alkohola v različnih pijačah, o važ-nosti beljakovine, maščob in oglikovih hidratov pri hranitvi telesa, o pravi redilni vrednosti alkoholičnih pijač i t. d., uspešno delovati proti alkoholizmu. O različni množini al-koholske primesi je sestavil fizijolog Rosenthal to-le tabelo:

pivo	ima	v 1000 delih	najmanj	37·7	največ	82·4	delov	alkohola.
vino	»	»	»	»	99·3	»	195·5	»
žganje	»	»	»	»	495·0	»	770·0	»

Imamo sicer tudi slabše pivo, ki ima le 20 % in takozvano «Guttemplersko pivo», ki ima le $1\frac{1}{2}\%$ alkohola. Pravo ba-
varsko pivo ima 4, 5 do 6 % alkohola.

Življenje je takorekoč neprestano gorenje, katero po-vzročuje kisik, ki pride v telo ter neprenehoma vpliva nanje. Važno je torej, kako gorivo izberemo, da ga polagamo na ta ogenj. Beljakovini (proteinu), ki ima v sebi dušik, je namen, nadomestiti porabljene snovi, torej tvoriti organske pletenine; maščobi in oglikovim hidratom (sladkorju in škrobu) pa top-loto. Za življenje so te snovi neobhodno potrebne. Razven imenovanih snovi imajo živila v sebi tudi pepel, lesno vlak-nino in vodo. Kdor hoče natančno soditi o redilni vrednosti raznih živil in pijač, naj si napravi 14 papirnih trakov, ka-teri so po 20 cm dolgi in 1 cm široki. Vsak trak naj raz-deli v 100 po 2 mm širokih delov. 10 trakov rabi naj za živila, 4 za pijače. Različne snovi, iz katerih sestojе jedila in pijače, označi naj z barvami tako: pepel s črno, beljako-

vino (protein) z rdečo, maščobo z rumeno, ogljikove hidrate z zeleno, lesne vlaknine s sivo in vodo z bledo višnjevo. Posamični traki naj kažejo:

1. *pusto meso*: (stopinja 2 mm.) $1\frac{1}{4}$ stop. črno, 18 rdeče, $5\frac{3}{4}$ rumeno, 75 višnjevo barvo;

2. *mastno meso*: $\frac{1}{2}$ stop. črno, 10 rdeče, $45\frac{1}{2}$ rumeno, 44 višnjevo;

3. *pust sir*: 5 stop. črno, 35 rdeče, 8 rumeno, 2 zeleno, 50 višnjevo;

4. *kurja jajca*: 1 stop. črno, $14\frac{2}{3}$ rdeče, 12 rumeno, $\frac{1}{3}$ zeleno, 72 višnjevo;

5. *maslo*: 98 stop. rumeno, 2 višnjevo;

6. *surovo maslo*: 2 stop. črno, $\frac{1}{2}$ rdeče, $87\frac{1}{2}$ rumeno, 10 višnjevo;

7. *sladkor*: $\frac{1}{4}$ stop. črno, $99\frac{3}{4}$ zeleno;

8. *pšenična moka*: 1 stop. črno, $10\frac{1}{2}$ rdeče, $1\frac{1}{2}$ rumeno, $72\frac{1}{2}$ zeleno, $\frac{1}{2}$ sivo, 14 višnjevo;

9. *bel kruh*: 1 stop. črno, 8 rdeče, 1 rumeno, $44\frac{1}{2}$ zeleno, $\frac{1}{2}$ sivo, 45 višnjevo;

10. *krompir*: 1 stop. črno, $1\frac{3}{4}$ rdeče, $\frac{1}{4}$ rumeno, 21 zeleno, 1 sivo, 75 višnjevo.

Pri sledečih pijačah znači rumena barva alkohol in sicer:

1. *navadno pivo*: $\frac{1}{3}$ stop. črno, $\frac{1}{3}$ rdeče, 4 zeleno, 4 rumeno, $91\frac{1}{3}$ višnjevo;

2. *porensko vino*: $\frac{1}{3}$ stop. črno, 9 rumeno, 2 zeleno, $88\frac{2}{3}$ višnjevo;

3. *mavecja*: $\frac{1}{3}$ stop. črno, $15\frac{2}{3}$ rumeno, 10 zeleno, 74 višnjevo;

4. *žganje*: 35 stop. rumeno, 65 višnjevo.

Takoj na prvi pogled opazimo, da pri trakovih, kateri značijo pijače, zginejo snovi, katere so telesu najpotrebnejše. Na zadnjih 4 trakovih sta izginili rdeča in rumena barva (za maščobo) popolnoma in na njih mesto sta stopili višnjeva in rumena za alkohol.

V III. in IV. letniku učiteljišča se poučuje *kmetijstvo*. Ko učitelj govori o poljskih pridelkih, lahko opozori gojence na to, koliko se tistih porabi za izdelovanje žganja in drugih alkoholičnih pijač. Na ta način se uničuje velika množina najpotrebnejših živil. Dr. Bode je v svojem spisu: «Kaj odteguje izdelovanje alkohola živežu ljudstva» navedel, da je l. 1889-90 porabil vsak prebivalec nemške države povprečno $106\frac{1}{2}$ l piva $4\frac{1}{2}$ l 100 stopinjskega žganja in $6\frac{1}{2}$ l vina. Za izdelovanja žganja (špirta) se je porabil 16. del rži in $\frac{1}{3}$ krompirja. Dve tretini pridelanega ječmena so porabile pivovarne za izdelovanje piva. Leta 1890. je bil uvoz žita v Nemčijo tolikšen, da je prišlo na leto 65 funtov žita in moke na osebo. Ko bi se bilo žito iz katerega se je izdeloval alkohol, porabilo za kruh, bi dobil vsak prebivalec $65\frac{1}{2}$ funta kruha. Če računimo prebivalstvo na 50 milijonov ljudi, bi Nemčiji ne bilo treba iz inozemstva naročiti 32 milijonov meterskih centov žita. V službi alkoholizma, to je takih ljudi, kateri se pečajo z izdelovanjem alkohola, je v Nemčiji $1\frac{1}{2}$ milijona delavcev, to je nekako vsaki 14 človek, ki je sposoben za delo. Letni izdajki za alkohol znašajo v Nemčiji nad 1 milijardo gold., za osebo povprečno nad 40 gold. ali nekako 1 desetino povprečnega letnega zaslužka; ti izdajki so 30krat večji kakor oni, katero žrtvujejo država in občine za uboge.

V § 2. organizacijskega statuta učiteljišč se omenja pouka v gospodinjstvu, vendar zanj niso odločene posebne ure, ker se ima gradivo obravnavati pri posameznih predmetih. A tudi pri tem pouku je mogoče mnogo storiti proti alkoholizmu.

Pouk v ljudski šoli v boju proti alkoholizmu.

Podajmo se v ljudsko šolo. Takoj v veži zapazimo v nekaterih šolah na stenah lepe reke o snagi, zmernosti, pridonosti i t. d., a tudi kjer tega ni, uverita nas lep red in snaga,

da si je učitelj svest svojih dolžnosti. Kako in kdaj naj učitelj vpliva proti alkoholu?

Pri pouku v veroznanstvu se nam kaže veroučitelj vnetega bojevnika proti alkoholu; obžalovati je le, da marsikdaj gole dogme odrivajo v srce segajoče besede moralnega pouka. Ravno verouk daje učitelju zares neizcrpljiv vir za boj proti alkoholu.

Pri petem poglavitnem grehu govori veroučitelj o požrešnosti. Kako lahko naslanja svoj pouk na reke sv. pisma, n. p.: «Ne upijanite se z vinom, v katerem je nečistot», Ef. IV. 18. Po dnevi živimo pošteno, ne pri pojedinah in pijančevanju, ne v spalnicah in nečistosti, ne v prepiru in nevošljivosti. Rim. XIII. 13. itd. Ako govori veroučitelj o zmernosti, navaja lahko zglede iz starega zakona, kakor: vesoljni potop, Sodomo in Gomoro, Noeta, Ezava in svetopisemskega bogatina, ter primerja vse to s sedajnostjo. Sveto pismo govori o zmernosti sv. Janeza Krstnika, Simsona, Nazirejcev in Rehabitov, in to ne brez namena.

Mnogo je še svetopisemskih izrekov, na katere se lahko opira, kakor na pr. III. Mojzes X. 9. — IV. Mojz. 113. — sodniki XIII. 4. 7. 14. — pregov. XXIII. 29—32 itd. Svareč glas kateheta naj pa doni tudi do starišev izročene mu dece, in to prav pogosto.

Državni šolski zakon pravi: da je naloga ljudske šole, otroke vzgajati nravno-versko, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih s potrebnimi znanostmi in ročnostmi v nadaljno izobraževanje za življenje in dajati jim pravo podstavo, da bodo enkrat vrli ljudje in državljani. Že ta zahteva sama na sebi velewa učiteljstvu ne le, da naj vso pozornost obrača na nevarnosti, ki človeštvu preté vsled alkoholizma, ampak, da naj pri vsaki priliki jasno govori o tej nevarnosti in o načinu, kako jej priti v okom; nadalje naj hvali čednost zmernosti.

Učni črteži so, tako za posamezne kronovine, kakor za posamezne vrste ljudskih šol, jako različni, torej jih tu ni mogoče natančno razmotrovati; vsled tega naj služi našemu namenu nekako bolj splošno navodilo.

V prvih 2—3 šolskih letih naj učitelj bolj indirektno deluje proti alkoholu s tem, da navaja učence na red, snago in zmernost ter jih odvrača od žganjepitja. V 4. in 5. šolskem letu naj bode to delovanje že bolj intenzivno; pri reallijah se nam premnogokrat ponuja prilika omenjati te kuge. Nikoli učitelj ne sme zanemariti te prilike, zlasti pa še na šolah, kjer otroci z dvanajstim letom prestopijo v ponavljalno šolo. V 6.—8. š. letu ima pa učitelj mnogo priložnosti, govoriti o tem ter navajati učence k zmernosti. Kako lahko mu je vplesti v pouk vzpodbujajoče zgledе, kateri potem ostanejo deci celo življenje v spominu. Koristno je navesti imenitne osebe, ki so se odlikovale po svoji zmernosti. Da pa bode učitelj mogel uspešno vršiti svoj posel, ne zadostuje mu samo ono, kar si je pridobil na učiteljišču, treba mu je, da temeljito proučava spise, kateri so naperjeni proti alkoholizmu; tacih spisov naj bi ne manjkalo v nobeni šolski knjižnici, ne na deželi, ne v mestih.

Porabi naj modro tudi skušnje, katere si je pridobil v teku svojega službovanja. Samo ob sebi je umevno, da mora vse to prilagoditi razumu svojih učencev, kar mu ne bode delalo težav, ako bode sam preverjen o nevarnosti, ki preti človeštvu po alkoholu.

Kakor sem že v začetku omenil, naj bi na nobeni šoli na deželi ne bilo brez pouka v sadjarstvu ali sploh v kmetijstvu, kajti to bi koristilo v gmotnem kakor v moralnem oziru. Mladina bi se tu navajala porabiti svoj prosti čas pri izgoji sadunosnega drevja, ob jednom bi se pa pri pouku o porabi sadja lakho delovalo proti žganjepitju. Kako blago-dejno vplivajo taki kurzi, pokazalo bi se v malo letih. Ako

bi oblastva žrtvovala na leto le nekaj tisočakov za tak pouk, kolike obresti bi s časoma donašali ti novci!

Pri jezikovnem pouku naj bi se bolj pogosto rabili berilni sestavki o zmernosti, kakor pa oni, ki hvalijo vinsko trto. Pri obravnavi abstraktnih in konkretnih pojmov se kaj lahko preide od čednosti na zmernost, katero je vedno in vedno priporočati. Posebno je pa treba prepričati otroke premožnejših starišev, da bogatinec nima hujšega sovražnika nego je postopanje — lenoba. Proti temu sovražniku ni drugega orožja nego delo — ali pa alkohol. Kako žalostno je stanje tistega, kateri se bojuje z alkoholom proti temu sovražniku! Sploh pa lahko porabimo vsak predmet v dosego svojega namena. Pri računstvu n. pr. lahko preračunimo, koliko bi se na najlažji način lahko prištedilo; kako velika svota bi bila koncem leta, ako bi vsaki dan le kaj malega izdali za alkohol. Ko govorimo o občini, lahko pripomnimo, koliko svoto bi si občani lahko prištedili, ko ne bi po nepotrebnem izdajali denarja za alkohol. Pri tej priliki lahko učitelj bolj odrastlim otrokom pripoveduje o nekdanjih tužnih razmerah v Švediji in o onih 20 možeh, ki so leta 1865. pisali občinskemu predstojništvu: «Nравnost in blagostanje mej delavci v naši občini imata jako hudega sovražnika in ta je: alkohol. Nikakor pa niso opojne pijače edini vzrok vedno večjemu obubožanju in propadanju nравnosti, kajti to vzročujejo tudi vedno rastoče nerednosti, slabi zgledi, priložnost in zapeljevanje k slabemu; to so posledice posedanja v gostilnah in žganjarnah. Proti temu pa ne bodo mogle niti postavne določbe, niti policija ničesar storiti, dokler bodo smeli točiti žganje posamezniki, kateri izkoriščajo množico, jo nagovarjajo k pijančevanju brez ozira na starost ali na uboštvo svojih gostov».

Umestno bi bilo povedati mladini, da si je Gothenburška družba zmernosti pridobila pravico skoro do vseh gostilnic in jih potem polagoma mnogo odpravila. Nasledek

tega je bil, da je bilo že po preteku 5 let mnogo manj ljudi kaznovanih kakor poprej, dasi tudi se je število prebivalstva podvojilo.

Pri pouku pridemo n. pr. do besede «davek». Mej raznimi davki omeniti je posebno prostovoljni davek ki si ga nakladajo žganjepivci. Leta 1894. je donasala naklada na žganje 33 milijonov, na vino in sadjevec 5·2 mil. in na pivo 30·3 mil., torej vsega skupaj 68 $\frac{1}{2}$ milijona goldinarjev, na vsakega prebivalca povprečno kake 3 gld. Ako bode učitelj dobro vršil svojo dolžnost, mu bodo sledili otroci z velikim zanimanjem, tedaj jim lahko podá še nekaj podatkov o različnih državah.

V naslednjih državah se je plačalo naklade na opojne pijače in sicer:

V Rusiji	leta 1888.	340 $\frac{3}{4}$ mil. gld.		
» Angliji	» 1887./8.	207	»	»
» Zjedinjenih državah	» 1889./9.	174 $\frac{1}{2}$	»	»
» Franciji	» 1889.	124 $\frac{3}{4}$	»	»
» Nemčiji	» 1889./99.	84 $\frac{1}{2}$	»	»
» Holandiji	» 1888.	24	»	»
» Belgiji	» 1887.	10 $\frac{3}{4}$	»	»
» Švediji	» 1888.	9 $\frac{1}{2}$	»	»
» Norvegiji	» 1889.	3	»	»
» Švici	» 1889.	3	»	»
na Danskem	» 1888./9.	1 $\frac{3}{4}$	»	»

Približno skupaj . . 984 mil. gld.

Ako potem prištejemo še Avstrijo, znaša ta davek nad eno milijardo. Prav je, ako si učitelj napravi tabelo, koliko tega davka pride na vsakega prebivalca v imenovanih deželah. Najvišje je žganje obdačeno v Angliji in Severni Ameriki, katerima slede Holandija, Švedija in Rusija.

V vsakem učnem črtežu, najsi ga je izdalo to ali ono

šolsko oblastvo, tako tudi pri vsakem predmetu se nam ponuja prilika, opozarjati mladino na to veliko zlo.

Pri prirodopisju je med drugim smoter pouka: poznavanje človeškega trupla in njega gojitev. Če torej obravnavamo le najvažnejše iz somatologije in zdravstva, primorani smo in sicer še zelo obsežno govoriti o alkoholizmu. — Da dokažemo, reči smemo, zistematično prikrajševanje življenja, treba je navesti le to, da pijanost povzroči vsako leto najmanj 1500 samomorov in da je leta 1864. vsled nje umrlo na Angleškem nad 60.000 ljudi. Ko govorimo o krompirju, hmelju, žitu in igličevju (brinja), se nam nudi prilika omenjati raznovrstnih škodljivih pijač; omeniti nam je tudi, koliko živil se porabi za izdelovanje opojnih pijač, pri katerem se redilne snovi skoro uničijo. Pri pouku v prirodoslovju lahko porabi učitelj priliko, ko govori o najpriprostejših kemičnih pojavih. Otrokom tu lahko govorimo o vrvežu, o kuhanju (destilaciji) žganja; tu zopet lahko omenimo, iz česa se pripravlja žganje, n. pr. da ga v Nemčiji delajo iz pšenice in rži, v Belgiji iz rži, na Angleškem iz ječmena, v Ameriki in na Ogerskem iz koruze; razven iz krompirja in žita napravljajo žganje, oziroma alkoholične pijače iz jabolk, hrušk, črešenj, sliv, vina (konjak), sladkornega trsa (rum) itd. Kirgizi napravljajo celo iz mleka opojno pijačo, takozvano arso. Žganje so baje prvi kuhali Arabci, od katerih so se potem učili drugi narodi. Da se je žganjepitje po srednji Evropi tako razširilo, je zakrivila 30letna vojska. Prva tvornica za špirit je pričela leta 1750. delovati v Monsheim-u v Pfalci. V različnih krajih sveta najdemo najrazličnejše „*krepilne*“ pijače, katere pa so vse jednako nevarne, najsi že imajo ime jeruš ali pa „*hašiš*“, kakršnega pijo Afrikanci, ali pa „*koka*“, ki jo pijo prebivalci južne Amerike. Nikakor pa ne smemo prezreti morfija, ki ga zauživajo povsod na ta ali oni način, in to v večji ali manjši meri, dasi tisti popolno uniči živčevje. Pri zgodovinskem pouku kaj lahko omenimo špar-

tansko in rimsko zmernost, zmernost Slovanov ali pa strast pijančevanja pri starih Germanih, dalje grozovit vpliv žganja na prvotne Američane, kateri edino radi žganja tako hitro izumirajo. Marsikdo si vojskovodje drugače ne more misliti nego z velikim vrčem v roci, vendar sta pa bila zmerna Karol Veliki in Karol XII. Švedski vzgledna in slavna vladarja in vojskovodja, dočim je razkošni Aleksander Veliki s pijačo končal v najlepših letih svoje življenje.

Pri zemljepisnem pouku na najvišji stopinji imamo priliko govoriti o razširjanju alkoholizma v posameznih deželah, o zmernosti posameznih zlasti vzhodnih narodov; ko govorimo o zemljepisni legi, omenimo, da se s povišanjem zemljepisne širine dosledno množi strast do uživanja alkohola. Ko govorimo o deželah na severu (cesar Franc Jožefova dežela), nikakor ne smemo pozabiti pogumnega mornarja Weyprehta in njegovega naslednika Frithjofa Nansena, ki pri težavnem potovanju v one kraje nista imela niti kapljice alkohola s saboj ter s tem tudi dokazala, da žganje ni neobhodno potrebno, da se človek ubrani mraza. Ko govorimo pozneje o hiralnicah, bolnicah, blaznicah in sličnih zavodih, ne smemo pozabiti omenjati, da so njih prebivalci zvečine *žrtve alkohola*.

Naloga šolstvo nadzirajočih organov.

Kakor hitro se pokaže v družabnem življenju pojav, kateri postane *zlo*, je brezdvomno dolžnost države po svojih organih boriti se zoper to zlo. Tu se hočemo omejiti le na nekatere nasvete z namenom, da bi bil bolj uspešen boj, katerega naj šola vojuje proti alkoholizmu.

1. Deželna šolska oblastva naj izdajo ukaze z namenom: učiteljstvo v tej zadevi poučiti in vzpodbujati k delovanju.

2. Ona naj naroče okrajnim šol. nadzornikom, da se o priliki letnih okrajnih konferencij predava o boju proti alkoholizmu. Vesten in za stvar vnet referent bode pri taki

priliki objavljaj grozne stvari —, silno naraščanje slaboumnih šolskih otrok — potomcev alkoholikarjev. Naloga nižjih političnih oblastev bi bila: potoma deželne vlade podati ministrstvu v gotovih rokih informacije o stanju alkoholizma.

3. Okrajna šolska oblastva naj bi poskrbela, da ima vsaka šola vsaj po jeden poljuden spis o pijančevanju in njega nasledkih.

4. Šolska oblastva naj delujejo na to, da bode v berilih ljudskih in meščanskih šol, kakor tudi učiteljišč, več berilnih sestavkov o zmernosti in takih, katerih ost je obrnjena proti pijančevanju. Ona naj učiteljstvo na primeren način vzpodbujajo, da tisto pripravi za mladino kake povesti, v katerih naj se povzdiguje zmernost in šiba pijančevanje; Nemci imajo že mnogo takih spisov.

Konečne opazke.

Ni ravno lahko boriti se proti sovražniku, kateri se je tako trdovratno vgnezdil mej vse sloje človeštva, še manj pa se je nadejati takoj v pričetku velikih uspehov. Skušnja pa uči, da je tem večje veselje nad najmanjšim uspehom, kolikor težavnejša je naloga.

Neki duhovit pisatelj je rekel: «In če tudi vsi vinski bratci najhujše svoje prokletstvo kličejo nad mene, tu sem in ne morem drugače!» Upravičeno trdi tisti pisatelj, češ pivo ne provzročuje jedino tega, da možje zanemarjajo dom, pač pa pomaga, da se ta razvada bolj ukorenini. Konečno je omeniti še vloge društva «Österr. Verein gegen Trunksucht», ki jo je poslalo deželnim šolskim oblastvom. Tudi mi smo mnjenja, da naj se napake, katere korenijo v ljudskih šegah in katere se torej ne dajo odpraviti z zakoni, ovirajo le z dobrim poukom in vzgojo mladine. Srečna misel je, združiti oblastva in učiteljstvo v boju zoper alkoholizem z namenom, da se ljudstvo probuja in poučuje, da bode človeštvo tem lažje premagalo uničujočega sovražnika.

Lekarna
TRNKÓCZY
v Ljubljani (Kranjsko)

priporoča naslednja, z dobrim uspehom preskušena zdravila:

Najceneje se dobiva v podpisani lekarni pri naročilih po pošti, ter se od tu pošilja takoj celo samo jeden komad.

Za štedljive gospodinje, dojenčke, otroke, nervozne, prebolele, slabotne, slabokrvne, bledične, za vsakega bolnika, sploh za vsakega se mesto razburljive kave in ruskega čaja, ki ne dajeta nobene moči, priporoča

dr. pl. Trnkóczy-jev kakao-sladni-čaj,
ki je okusno, krepčujoče, zdravo in najcenejše živilo. Zavoj ($\frac{1}{4}$ kg.) 40 h, 14 zavojev samo 4 K 50 h.

Doktorja pl. Trnkóczyja:

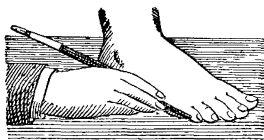
Želodčne kapljice. Dobro sredstvo za želodec. Steklenica 40 h, tucat 4 K.

Kroglice, odvajalne, želodec čistilne. Škatulja 42 h, 6 škatulj 2 K 10 h. — Pocukrene kroglice. 1 škatulja 80 h 3 škatulje 2 K.

Prsni, pljučni in kašljev sok ali zeliščni sirup, prirejen iz zdravilnih planinskih zelišč in lahko raztvorljivega apnenega železa, blaži kašelj, raztvorja sliz, blaži bol in kašelj, je tek vzbujač in kri tvorilen. Steklenica 1 K 12 h, pol tucata 5 K.

Drgnilni, ali udov cvet (protinski cvet) je priporočljiv za boleti utešujoče, pomirjujoče drgnjenje v križu, na rokah in nogah, kot novopozivljajoče drgnjenje po dolgem hodu in težkem delu. Steklenica 1 K, 6 steklenic 4 K 50 h.

Tinktura, za kurja očesa, preskušeno sredstvo proti bolestim kurjim očesom, krastam, roženici, žuljem in ozeblinam. Ima to veliko prednost, da je s pomočjo priloženega čopiča treba bolno mesto le namazati. Steklenica 80 h, 6 steklenic 3 K 50 h.

Varstvena znamka.

Lekarna **Trnkóczy**
v Ljubljani.

Varst. znam.

KAROL FLORIAN,

knjigotržec v Kranju

priporoča v velikej izberi vse vrste papirja in kuvertov, najfinejši angleški papir za pisma v kasetah, Crayone avtomate, Lyra-Climaxe, vsakovrstna peresa, peresnike, svinčnike, fine škatljice za peresa, barve in slikarsko pripravo. Družbinske igre, albume, kasete, pole in knjige s podobami, kartone za modelovanje in drobno žagarijo, cevke za cigarete in smotke.

V zalogi ima vsakovrstne *šolske knjige* in *učne pripomočke* za *ljudske in srednje šole* po propisih slavnih šolskih oblastev.

Priprava za *pisarne, šole in risarje*; vse boljše izdelke *črnila* za *pisanje in risanje*.

Prodaja trgovskih knjig, dopisnic razglednic, nippes predmetov in galanterijskega blaga.

Tudi se sprejemajo naročila na *vsakovrstne knjige*, katerih ni v zalogi, na vse *domače in inozemske časnike in dela*, katera izhajajo v snopičih in na *posetnice* tako tiskane kakor litografirane.

Prodaja raznovrstnih muzikalij in raznih godal kakor: gosli, citer, kitar i. t. d. strun in vsakovrstnih potrebščin za godbenike.

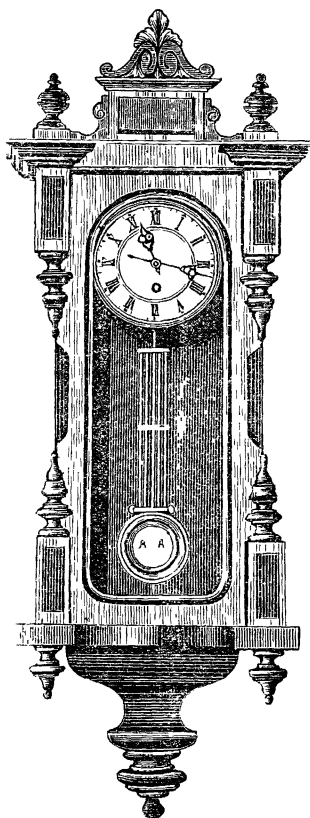
!! Embalaža se pri pošiljateljvah ne računi !!

H. SUTTNER

popreje SPRACHER

URAR v KRANJU

priporoča svojo bogato zalogo vsakovrstnih, najboljših žepnih, salonskih, stenskih ur in budilk; raznovrstne zlatnine in srebrnine kakor: uhanov zapestnic, brošk, urnih verižic i. t. d. v veliki izbiri po prav nizkih cenah.

Raznovrstno namizno orodje iz kina-srebra.

Zaloga vsakovrstnih optičnih predmetov kakor: očal, naočnikov, daljnogledov, barometrov in termometrov, aneroidbarometrov i. t. d.

Darila za **vsako** priložnost!

Popravila izvršujejo se **točno** in se jamči za nje.

Ceniki brezplačno in poštnine prosto.

Janko Šink

(poprej J. ŠIFRAR)

• • • • • ◀ *svečar* ▶ • • • • •

v KRANJU (nasproti župnijske cerkve),

priporočam prečastiti duhovščini in slavnem občinstvu

garantirano čisto voščene sveče,

voščene zavitke in druge v to stroko spadajoče izdelke, dalje najraznovrstnejše **medičarsko blago**, navadno cenejše in tudi bolj fino; **navaden med** in tudi **garantiran pitanec**, katerega razpošiljam v poljubni množini.

Kupujem RUMEN VOSEK, dalje stare sveče in raztopline po najvišji ceni.

Vsako leto prevzamem **vsakoršno množino** čebel v **trganje**.

Neugajajoče radovoljno zamenjujem.

Za čistost voščenih sveč garantiram s 1000 kronami.

Velika zaloga suknenega blaga.

Manufakturno in sukneno blago

priporoča slav. občinstvu, gospodom krojačem, šiviljam
tvrdka

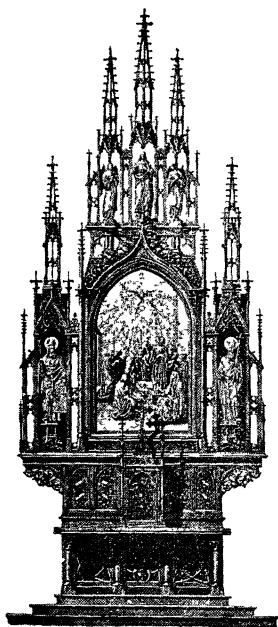
HUGO IHL

—● v Ljubljani, Špitalske ulice št. 4. ●—

Gospodje krojači ter šivilje dobivajo na zahtevanje
vzorke poštnine prosto; zunanja naročila se točno in na-
tančno izvršujejo.

Za dobro blago se jamči.

Pošiljateljska trgovina s suknom.

Podobarski in pozlatarski ateljé

Kndrej Rovšek

● ● ● ● ● v Ljubljani

Kolodvorske ulice št. 22

v hiši gospe Wessner-jeve

se priporoča za izvrševanje **strogo umet-**
niško izvršenih

oltarjev iz lesa

v raznih slogih, kipov in svet-
niških soh.

Priznano umetniško dovršena dela!

Priznalna pisma so na razpolago.

— — —
Domača tvrdka!

„Kava“
 družbe sv. Cirila in Metoda
 in
„Sladna kava“
 družbe sv. Cirila in Metoda
je priznано najboljša.

Nobena slovenska hiša ne sme biti brez te kave
 in skusite cenjene gospodinje, da se zmiraj in povsod le
 te kave, ki je v resnici cena in dobra, poslužujete, in ne
 dajte se preslepiti po drugih slabših izdelkih, ki so cenejši!

Glavni založnik je:
IVAN JEBACIN v Ljubljani,
 Valvažorjev trg.

Ta „kava“ (cikorija) prodaja se povsod in jo le naravnost zahtevajte!

IGNACIJ ČAMERNIK
 kamnosek v Ljubljani,
 Komenskega ulice št. 28 (poleg Schreinerjeve pivarne)

priporoča se prečastiti duhovščini za vsa
 kamnoseška cerkvena dela

osobito v izvršitev altarjev, prižnic, krstnih kamenov, obhajilnih
 pregraj, tabernakeljnov, polaganje tlaka po cerkvah in kape-
 lah, dalje v izvršitev pri cerkvenih stavbah potrebnega kamno-
 seškega dela z zagotovilom najboljše postrežbe in trajnega, natančnega
 dela po najnižjih konkurenčnih cenah. Ima tudi lepo zalogo raz-
 novrstnih

—● NAGROBNIH SPOMENIKOV —

in preskrbljuje na željo cele rakve.

Brezplačno izdeluje narise in napravi proračune za
 razna cerkvena dela iz kamnja najrazličnejše kakovosti.

Vsa popravila naj se mi blagovoljno naklonijo; izvédel jih bodem
 v popolno zadovoljnost.

Najnovejše! GROBNI OKVIRI Najnovejše!
 vedno v zalogi po najnižjih cenah.

MATIJA GERBER,

Jožef C. Gerber.

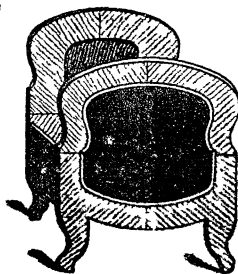
Ljubljana, Kongresni trg.

Prodaja knjig, papirja in pisal-
nega orodja.

Največje založništvo slovenskih in
nemških molitvenikov.

„Galanterijska knjigoveznica“.

LJUBLJANA, Kongresni trg.

FILIP FAJDIGA

mizar in trgovec s pohištvom,

Prešernove ulice št 50

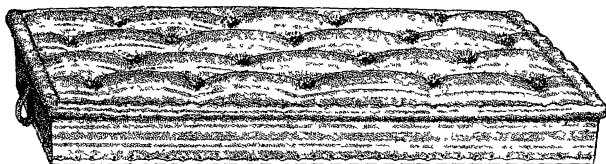
Ljubljana (poprej Slonove ulice),

priporočila

vsakovrstno **hišno opravo** po

jako **nizkih cenah.**

Ceniki zastonj in poštne prosto.

PRI STAREM TIŠLARJU.

LORENC ČEŠNOVAR

V LJUBLJANI

Kelečevske ulice št. 29.

Slavnem občinstvu se zahvaljujem za obilen obisk v prejšnji hiši „Pri starem Tišlarju“ ter naznanjam, da sem se sedaj preselil v svojo novo kupljeno hišo v „Koledvorskih ulicah št. 29. na desni strani“ (ako se gre z južnega kolodvora).

Posebno opozarjam slavno potujoče občinstvo na snažna in dobra prenočišča, ki sem jih uredil v novo zidanih prostorih.

Vsikdar hočem slav. občinstvu postreči kolikor mogoče točno in ceno.

Ob jednom pri-
poročam tudi svojo v
tej hiši nahajajočo se
špecerijsko

prodajalnico

kjer se dobiva prav
sveže in najboljše bla-
go po zmernih cenah.

Angleško skladišče oblek

na Resljevi cesti št. 3 ob vogalu sv. Petra ceste,
v Ljubljani.

Ustanovljeno 1846 l. Mnogokrat odlikovano. 18 podružnic,
priporoča

svojo bogato zalogo narejene obleke za gospode,
gospe, dečke, deklice in otroke.

Najnovejši kroj. Trpežno delo. Zajamčeno dobro
blago.

Najmodernejša konfekcija za dame.

Naročila oblek za gospode (po meri) izvrše se
tekem 24 ur.

Zahtevajte cenik za harmonije
tvrdke

Jos. Lenarčič & Comp.

na Vrhniki.

Nad 20 patentovanih iznajdb!

Delo najsolidnejše!

—● Izborno lep glas! ●—

Daje se tudi na obroke.

Tiskarna i knjigovežnica

J. Krmpotić i dr.

Pulj (Pola), Istra.

Vsakovrstna tiskarska in knjigoveška dela :

**knjige, brošure, tabele, račune, zavitke in
papirje za trgovce, vabila, cenike, poročna
in druga naznanila, posetnice in osmrtnice**

prevzema ter lično izvršuje tiskarna

Krmpotić i dr.

v Pulju (Pola).